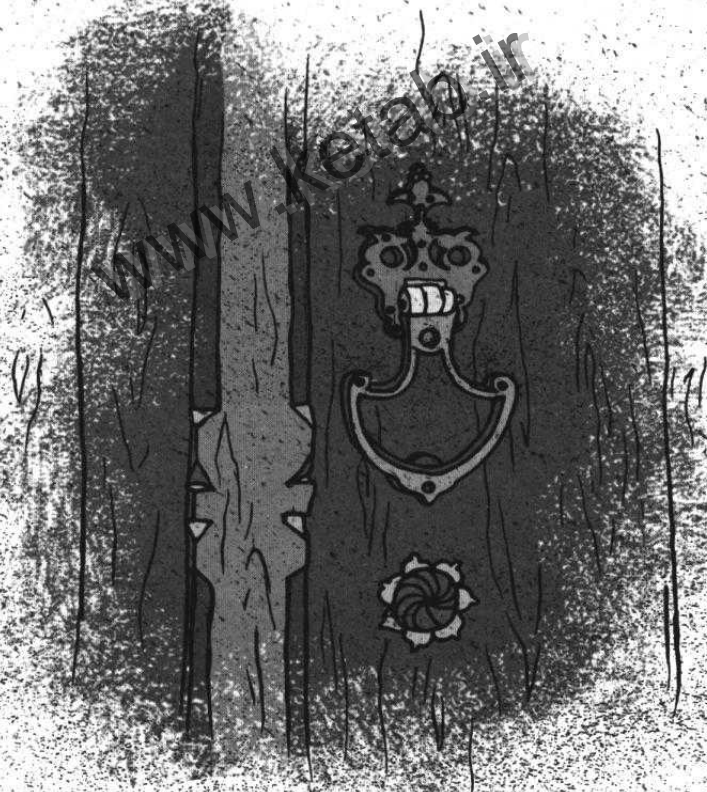




پانزده قدم نزدیک تر

گام اول: توبه

امیرغنوی





**Paper from
responsible sources**

کاغذ این کتاب از منابع مسئول در
محیط زیست تهیه شده است.

www.ketab.ir

سرشناسه	: غنوی، امیر، ۱۳۴۴
عنوان و نام پدیدآور	: گام اول: توبه/ امیر غنوی
مشخصات نشر	: تهران: قدیانی، ۱۴۰۰.
مشخصات ظاهری	: ۱۲۸ص؛
فروست	: بازنده قدم نزدیکتر؛ ۱.
شابک	: ۹۷۸-۶۰۰-۰۸-۱۳۵۸-۱
وضعیت فهرست نویسی	: فیبا
یادداشت	: کتانبامه، ص: [۱۲۳]-۱۲۵؛ همچنین به صورت زیرنویس.
موضوع	: توبه (اسلام)

Repentance -- Islam

رده بندی کنگره	: BP۲۲۵/۷
رده بندی دیویی	: ۲۹۷/۴۶۴
شماره کتابشناسی ملی	: ۷۵۵۴۹۴۹
اطلاعات رکورد کتابشناسی: فیبا	

www.ghadyani.org



مؤسسه انتشارات قدیانی

۱۵ قدم نزدیک تر

کام اول: توبه

امیر عنوی

ویراستار: مجید کاظمی طراح جلد: خسرو انجری

صفحه‌آرا: بخش هنری و فنی

چاپ اول: ۱۴۰۰ تعداد: ۱۱۰۰ نسخه

شابک: ۱ - ۱۳۵۸ - ۰۸ - ۶۰۰ - ۹۷۸ - ۱ - ۱۳۵۸ - ۰۸ - ۶۰۰ - ۹۷۸ - ۱ - ۱۳۵۸ - ۰۸ - ۶۰۰ - ۹۷۸

شابک دوره: ۳ - ۱۴۳۷ - ۰۸ - ۶۰۰ - ۹۷۸ - ۳ - ۱۴۳۷ - ۰۸ - ۶۰۰ - ۹۷۸

کد: ۱۴۰۰/۴۰۹۲

چاپ و صحافی: چاپخانه قدیانی، تهران

کلیه حقوق محفوظ است.

۳۰۰۰۰ تومان

تهران، خیابان انقلاب، روبه‌روی دانشگاه، خیابان فخر رازی، خیابان شهناز ژاندارمری (غربی)،
شماره ۹۰ کدپستی: ۱۳۱۴۷۳۳۸۶۱ | تلفن: ۰۲۱-۶۶۴۰۴۴۱۰ | دورنگار: ۰۲۱-۶۶۴۰۳۲۶۴

تهران، خیابان کریمخان زند، بین خردمند جنوبی و ماهشهر، مجتمع فرهنگی بنفشه،
www.banafsheh.ir | کدپستی: ۱۵۸۲۷۷۳۶۱۱ | شماره ۱۱۶

فهرست مطالب

۹.....	مقدمه
۱۲.....	۱. دعا.....
۱۲.....	مفهوم دعا.....
۱۲.....	اهمیت دعا.....
۱۴.....	جایگاه دعا.....
۱۶.....	دعای وحیانی.....
۱۸.....	حقیقت دعا.....
۲۱.....	اجابت.....
۲۱.....	خواسته های سزاوار.....
۲۳.....	موانع استجابت.....
۲۵.....	۲. مناجات.....
۲۵.....	مفهوم.....
۲۵.....	مناجات و دعا.....

- ۲۶..... اهمیت و اثر مناجات.
- ۲۸..... مناجات خمسہ عشر: طرحی از منازل سیر.
- ۳۰..... بحث نخست. اثبات صدور.....
- ۳۲..... بحث دوم. اصالت عناوین مناجات‌ها.....
- ۳۳..... بحث سوم. ترتیب مناجات‌ها.....
- ۳۴..... بحث چهارم. ترتیب مفهومی عناوین.....
- ۴۲..... بحث پنجم. سیر صعودی در مضامین مناجات‌ها.....
- ۴۲..... یک. مناجات تائبین.....
- ۴۵..... دو. مناجات شاکیان.....
- ۴۵..... سه. مناجات خائفین.....
- ۴۶..... چهار. مناجات راجبین.....
- ۴۸..... پنج. مناجات راغبین.....
- ۴۹..... شش. مناجات شاکرین.....
- ۵۰..... هفت. مناجات مطیعین.....
- ۵۱..... هشت. مناجات مریدین.....
- ۵۳..... نه. مناجات محبین.....
- ۵۴..... ده. مناجات متوسلین.....
- ۵۵..... یازده. مناجات مفتقرین.....
- ۵۶..... دوازده. مناجات عارفین.....
- ۵۷..... سیزده. مناجات ذاکرین.....
- ۵۹..... چهارده. مناجات معتمنین.....
- ۶۰..... پانزده. مناجات زاهدین.....

بخش اول. توبه و تائب

- متن و ترجمه دعا..... ۶۵.
- الف. معنا و حقیقت توبه..... ۶۹.
- ب. زمینه های توبه..... ۷۱.
- ج. مراحل توبه..... ۷۳.
- د. مراتب توبه..... ۷۷.

بخش دوم. بررسی مناجات تائبین

- فراز اول. آنچه ما با خود کرده ایم و آنچه اکنون برای ما مانده است..... ۸۴.
- فراز دوم. بی پناهی ما و اینکه تنها به او امید بسته ایم..... ۸۹.
- فراز سوم. آنچه اکنون از ما ساخته است..... ۹۲.
- فراز چهارم. نگرانی ها و دغدغه های ما از طرف خداوند و پاسخ نشنیدن..... ۹۵.
- فراز پنجم. خواسته های ما..... ۹۹.
- فراز ششم. اینکه چرا او باید باز به سوی ما بازگردد و رهایمان نکند..... ۱۰۵.
- فراز هفتم. شفاعت از او به او و توسل به او در نزد او..... ۱۱۵.
- سخن آخر..... ۱۲۱.
- کتابنامه..... ۱۲۳.

مقدمه

دعای ما نشان می‌دهد که افق آرزوهایمان کجاست و به چه‌ها دل بسته‌ایم. بسیاری از ما نگاهی به او نداشته و سراغی از او نمی‌گیریم و خواسته‌ای در نزدش نداریم، دعا در این دل و بر این زبان جریانی ندارد که اگر بر سر زبان چیزی بیاید، دل در جای دیگری مشغول است.

گاهی نگاهمان به همین جاست و خواسته‌هایمان در همین سوی عالم، اما عجز خود را و محبت، سخاوت و قدرت او را باور داریم. اینجاست که ترس‌ها و عشق‌ها ما را به درگاه او می‌کشاند؛ به هنگام گرفتاری به سراغش می‌رویم و مدد می‌جوییم، اما با تغییر صحنه باز به زندگی خویش باز می‌گردیم و دست در گردن بت‌های رنگارنگ خویش می‌اندازیم. دعا حتی در این سطح هم زیباست که باوری را نشان می‌دهد و محبتی را.

گامی برتر آنجاست که باورهای تازه‌ای در دل ما خانه کرده، راه تازه‌ای یافته‌ایم و با دغدغه‌های ایمانی همراه شده‌ایم، اما این ایمان آن اندازه نیست که جای را بر شرک تنگ کند؛ هم او را می‌خواهیم و هم دیگران را. در این سطح نیز دعا حضوری پررنگ دارد و ظرف خواسته‌هایمان، هم دنیا را و هم آخرت را در خود جای می‌دهد.

اوج دعا را جایی می‌توان تجربه کرد که جز او همه از دل رفته‌اند و همه‌ی کارها و حرف‌ها زمزمه‌ای است با او. جایی که علی (ع) در دعای کمیل از آن خبر می‌دهد:

أَسْأَلُكَ بِحَقِّكَ وَفُذِّيسِكَ وَأَعْظَمِ صِفَاتِكَ وَأَسْمَائِكَ أَنْ تَجْعَلَ أَوْقَاتِي مِنَ اللَّيْلِ
وَالنَّهَارِ بِذِكْرِكَ مَعْمُورَةً وَبِخِدْمَتِكَ مَوْضُوعَةً وَأَعْمَالِي عِنْدَكَ مَقْبُولَةً حَتَّى تَكُونَ
أَعْمَالِي وَأَوْزَادِي كُلَّهَا وَرِثًا وَاحِدًا وَحَالِي فِي خِدْمَتِكَ سَرْمَدًا

او را به همه‌ی عظمت‌هایش سوگند می‌دهد که شب و روزش را با یاد او آباد کند و با خدمت او به وصال برساند و کارهایش در نزد او پذیرفته باشد تا جایی که همه کارها و حرف‌هایش نغمه‌ای واحد باشد و حالش در خدمت او زوال نگیرد.

گاهی به زبان می‌گوییم و به صراحت می‌خواهیم، گاه تمام حرف‌هایمان بوی عشق گرفته و می‌گویید که می‌خواهیم. افقی بالاتر در این دعا آمده است که در آن، همه‌ی کارها و حرف‌هایمان حدیث عشق می‌گوید و خواهش قرب می‌سراید. در این سطح، نه فقط همه سخن‌ها و حرف‌ها، حرف اوست، که کارها هم نغمه‌ی سلوک است و عرض نیاز.

بی‌گمان بخش عظیمی از گنجینه بزرگ روایی به ادعیه اختصاص دارد و این وسعت توجه، نشان از اهمیتی دارد که اولیای دین به این نیاز و به این شیوه از بیان داده‌اند؛ زمزمه‌ها و نغمه‌هایی که نیاز به سر کشیدن از زندان تنگ دنیا و تنفس در

۱. شیخ طوسی، مصباح‌المتجهد، ص ۸۴۹، بخشی از دعای معروف کمیل.

فضای خلوت و انس را پاسخ می‌دهد.

این گنج را چندان که باید پاس نداشته و از گوهرهای آن بهره نگرفته‌ایم و این ناسپاسی و بی‌بهرگی گناهی است که همگان در آن شریک‌اند؛ چه آنان که سراپا اشتیاق‌اند برای هر عرفان تازه و هر زمزمه‌ای که زندگی پرتکرار امروز را قابل تحمل‌تر کند؛ چه دیگرانی که با این کلمات مأنوس‌اند ولی به کم قناعت کرده و به عمق این سخنان توجهی ندارند و چه مانند مایی که نه آن اشتیاق را تجربه کرده‌اند و نه این انس را و چنان در زندگی غوطه‌ورند که مجالی برای دعا و مناجات نمی‌بینند.

دفترهای مناجات پانزده‌گانه تلاشی است برای گشودن راهی به آن گنج و چشاندن قطره‌ای از شهد مناجات؛ مناجات‌هایی که شور و حکمت را به آشتی رساننده و برای لحظه‌هایی عاشقانه‌های حکیمی چون زین العابدین (ع) را در گوش می‌خواند.

گفت‌وگویی از مناجات‌های خمسہ عشر را می‌توان بدون بحثی از دعا آغاز کرد؛ بحثی کوتاه که در آن اشاره‌وار از

مفهوم دعا،

اهمیت و جایگاه آن،

حقیقت دعا،

کندی اجابت،

آنچه باید خواست و

موانع استجابات آن سخن گفته خواهد شد. در ادامه به شکلی خاص از دعا پرداخته می‌شود که مناجات نام گرفته است. در بحث از مناجات نیز باید به عناوینی چون

مفهوم مناجات و

مناجات به مثابه نوعی خاص از دعا و

اهمیت آن و

ارزش مناجات‌های به جای مانده از اولیای خدا توجه کرد و به اختصار اما مستند به این پرسش‌ها پاسخ گفت.

سومین بحث این مقدمه، بررسی ترتیب مناجات‌های خمسده عشر به مثابه یک طرح در منازل سیر معنوی است که پیش‌تر در کتاب «سلوک اخلاقی: طرح‌های روایی» ارائه شده و تکرار آن در این نوشته، ضروری به نظر می‌رسید.

۱. دعا

مفهوم دعا

این لفظ مرادف تعابیری چون صدا زدن، کمک کردن، به نامی خواندن، خواندن و متمایل است. شاید بتوان معنای اصلی آن را «به سوی خود کشاندن یا سخن یا صدا» دانست^۱ و دعای بنده را تلاشی تلقی کرد برای جلب توجه پروردگار به سوی خویش. همچنین دعا راهی برای کشاندن خواسته‌ها به سوی خویش است؛ راهی که دست‌های مهربان پروردگار آن را می‌گشاید.

لفظ دعا و مشتقاتش به همان معنای لغوی در قرآن و روایات به کاررفته اما معنای متداول این لفظ «درخواست حاجت از خداست» که مصداقی است از آن معنای عام.

اهمیت دعا

دعا در میان عبادات و رفتارهای پسندیده جایگاهی ممتاز دارد. روایات، دعا را به

۱. دعوا: أصل واحد، وهو أن تميل الشيء اليك بصوت و كلام يكون منك این فارس، معجم مقاییس اللغة، ج ۲، ص ۲۷۹.

عنوان گرامی‌ترین عمل، برترین عبادت و محبوب‌ترین کار معرفی کرده‌اند؛ عملی که حتی می‌تواند حکم حتمی آفرینش را بازگرداند و راه به بن بست رسیده را بگشاید.^۱ دعا دواي هر دردی است و سپری است در برابر هر مصیبتی.^۲

رسول خدا (ص) در سخنی دعا را این گونه توصیف می‌کند:

رسول الله (ص): الدَّعَاءُ سِلَاحُ الْمُؤْمِنِ وَعَمُودُ الدِّينِ وَنُورُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ^۳

دعا سلاح مؤمن است و ستون دین و نور آسمان‌ها و زمین.

باور به اقتدار حق، مؤمن را از تکیه بر هر سلاحی بی‌نیاز کرده، ضامن پیروزی او در هر معرکه‌ای است. دعا نیز همانند نماز، ستون دین است و خیمه دین و اطاعت از خدا با تکیه بر این پایه استوار می‌شود. دعا در تاریکی‌های آسمان و زمین راه را بر رهرو

۱. رسول الله (ص): لَيْسَ شَيْءٌ أَكْرَمَ عَلَى اللَّهِ تَعَالَى مِنَ الدَّعَاءِ. رسول خدا (ص): خدا چیزی را بیش از دعا گرامی نمی‌دارد. شعیری، جامع‌الخبار، ص ۱۳۱، رسول الله (ص): أَفْضَلُ الْعِبَادَةِ الدَّعَاءُ. رسول خدا (ص): برترین عبادت‌ها دعا است. دلمی، ارشادالقلوب، ج ۱، ص ۱۴۸، الباقر (ع): مَا شَيْءٌ أَحَبَّ إِلَى اللَّهِ مِنْ أَنْ يُسْأَلَ. برقی، المحاسن، ج ۱، ص ۲۹۲. باقر (ع): محبوب‌ترین چیز برای خدا آنست که از او بخواهند و از همان امام (ع) نقل شده است: ...أَحَبُّ الْمُؤْمِنِينَ إِلَى اللَّهِ تَعَالَى أَسْأَلُهُمْ. محبوب‌ترین بندگان برای پروردگار کسی است که بیشتر از او می‌خواهد. حسن بن فضل طبرسی، مکارم‌الاخلاق، ص ۳۱۷.

۲. قال الباقر (ع) لزواره: -: أَلَا أَدُلُّكَ عَلَى شَيْءٍ لَمْ يَسْتَنْ فِيهِ رَسُولُ اللَّهِ (ص)? قُلْتُ بَلَى قَالَ الدَّعَاءُ يَزِدُّ الْقَضَاءَ وَقَدْ أَنْزِمَ إِبْرَاهِيمَ. وَصَمَّ أَصَابِعَهُ. امام باقر (ع) - به زواره فرمود آیا راهنمایی نکنم تو را به چیزی که رسول خدا (ص) در آن استثنائی نگذاشت؟ گفتم: چرا، فرمود: دعا باز می‌گرداند قضایی را که حتمی شده باشد. امام برای بیان حتمیت این قضا، انگشتانش را به هم چسباند. کلینی، کافی، ج ۲، ص ۴۷۰.

۳. الإمام الصادق (ع): عَلَيْكَ بِالدَّعَاءِ فَإِنَّهُ شِفَاءٌ مِنْ كُلِّ دَاءٍ. امام صادق (ص) فرمود: بر تو باد دعا کردن که در آن شفا یافتن از هر مرضی است. همان. علی (ع): الدعاء ترس المؤمن. علی (ع) فرمود: دعا سپر مؤمن است. همان، ص ۴۶۸.

۴. کلینی، کافی، ج ۲، ص ۴۶۸.

روشن می‌کند و از تاریکی‌ها می‌رهاند.

در سخن علی (ع)، دعا کلیدهای پیروزی است و گنجینه‌های رستگاری:

علی (ع): الدَّعَاءُ مَفَاتِيحُ النَّجَاحِ وَمَقَالِيدُ الْفَلَاحِ^۱

و امام صادق (ع) از دعای بسیار گفته است و از بازگشت قضای الهی با دعا:

الصادق (ع): 'الدَّعَاءُ يَرُدُّ الْقَضَاءَ بَعْدَ مَا أُتِرَ إِتْرَامًا فَأَكْثِرُ مِنَ الدَّعَاءِ فَإِنَّهُ مِفْتَاحُ كُلِّ رَحْمَةٍ وَنَجَاحُ كُلِّ حَاجَةٍ وَلَا يَنَالُ مَا عِنْدَ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ إِلَّا بِالدَّعَاءِ وَإِنَّهُ لَيْسَ بَابٌ يَكْتَرُ قَرْعُهُ إِلَّا يُوْشِكُ أَنْ يَفْتَحَ لِصَاحِبِهِ^۲

دعا قضای الهی را، پس از آنکه حتمیت یافت، بازمی‌گرداند، پس بسیار دعا کن که به راستی کلید هر رحمتی است و رسیدن به هر خواسته‌ای، به آنچه در نزد خداست جز با دعا دست نمی‌توان یافت و دری نیست که بسیار بکوبند جز آنکه امید است گشوده شود.

جایگاه دعا

ما خواسته‌هایمان را دوست می‌داریم و او، خواستگار و دعاگر ما را. دعا شکوفه‌ای است که بر درخت ایمان و باور ما سبز می‌شود و نیایش، نغمه عاشقی است که نیاز خویش را به بارگاه جمال و جلال آورده است. دعای ماست که نشان می‌دهد از حد و اندازه‌های خود بزرگ‌تر شده‌ایم و فراتر از خود را می‌جوئیم. از همین جاست که توجه او به ما آغاز می‌شود.^۳

۱. همان.

۲. همان، ص ۴۷.

۳. ﴿قُلْ مَا يَتَّبِعُونَ بِكُمُ رَبِّي لَوْلَا دَعَاؤُكُمْ﴾ بگو! اگر نبود دعایتان پروردگارم به شما اعتنایی نمی‌کرد. فرقان، آیه ۷۷.